

Hr. Mihkel Pukk
Eesti Maavarade Ühing

Teie: e- kiri 16.11.2009
Meie: e-kiri 17.12.2009 nr 4-10/158

e-post: mihkel.pukk@gmail.com

**Vastused „Looduslike ehitusmaterjalide kasutamise riikliku arengukava 2010-2020“
keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avalikustamise käigus laekunud
ettepanekutele ja küsimustele**

Täname Teid „Looduslike ehitusmaterjalide kasutamise riikliku arengukava 2010 kuni 2020“ (edaspidi ka Ehitusmaavarade arengukava) keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avalikustamise käigus esitatud sisukate ettepanekute, soovitude ja täienduste eest. Tuginedes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seaduse §-le 41 „Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avalikustamine“ saadame alljärgnevalt vastused Teie poolt esitatud ettepanekutele.

Ettepanek 1. Koos arengukava eelnõu väljapanekuga tuleks avalikustada ka arengukava rakendusplaan, milles planeeritud meetmete ja tegevuste osas tuleb täiendada ka KSH aruannet.

Vastus ettepanekule 1. Praeguse versiooni põhjal koosneb rakendusplaan üks-ühele arengukava meetmetest aegade ning maksumustega, sellele eraldi KSH tegemine pole vajalik. Arvestades eelpooltoodut jätame Teie ettepaneku arvestamata.

Ettepanek 2. KSH eesmärgipüstistust tuleb muuta kuna arengukava meetmed toovad kaasa praegusest intensiivsema kaevandamise, millega kaasnevad ka suuremad keskkonnamõjud. Nii arengukava kui KSH aruanne peaksid tegelema küsimusega, kuidas neid mõjusid leevendada. Selle asemel pakutakse nii arengukavas kui KSH aruandes välja olemasolevas olukorras juba eksisteerivate probleemide lahendusi (mille rakendamine on nagunii vajalik), mitte aga veelgi intensiivistuva kaevandamise mõjude leevendamist.

Vastus ettepanekule 2. Väide praegusest intensiivsemast kaevandamisest tulenevalt arengukava elluviimisest pole põhjendatud. Kaevandamise mahu määrab nõudlus ehitusmaavarade järgi ja kindlasti on arengukava elluviimise perioodil piirkondi, kus seoses suuremahuliste tee-ehitustöödega kaevandamine maakonniti intensiivistub, samas teisel väheneb, kuna Eestis Tervikuna kaevandamise maht prognoositult ei suurene. Arvestades arengukavas planeeritud meetmeid ja tegevusi, on nii alternatiivi 1 kui 2 elluviimisel hoopis ette näha keskkonnamõju vähenemist. Konkreetse karjääri avamisega seonduvat keskkonnamõju analüüsitakse karjääri KMH käigus. Kui intensiivsema kaevandamise all ettepaneku tegija on mõelnud tootmismahu suurendamist töötavas karjääris, siis selle tulemusena suurenevat keskkonnamõju ohjatakse vastavate keskkonnalubadega, intensiivsem (s.o. kiirem) kaevandamine aitaks Eestit tervikuna vaadeldes kindlasti

vähendada ehitusmaavarade kaevandamise keskkonnamõju kuna karjääride arv väheneks olemasolevate suurema toodangu tõttu ja konkreetse koha mõjuperioodi kestvus lüheneks. Arvestades eelpooltoodut jätame Teie ettepaneku arvestamata.

Ettepanek 3. Alternatiivid peaksid lähtuma kavandatavatest meetmetest ja eesmärkidest. KSH ebaõige eesmärgipüstitus on toonud kaasa selle, et ekspert ei paku alternatiivseid lahendusi mitte kavandatavate meetmete ja eesmärkide osas. KSH aruandes esitatakse kolm väga üldist alternatiivset stsenaariumi, mille mõjusid võrreldakse. Eksperti viide sellele, et arengukava pole alternatiivseid arengustsenaariume käsitletud, ei saa olla aluseks sellele, et KSH raames alternatiivseid stsenaariume või meetmeid ei käsitleta. Asjaolu, et KSH käigus erinevaid arengustsenaariume ei käsitletud, näitab, et KSH läbiviimine ei ole täitnud oma ülesannet.

Vastus ettepanekule 3. KSH aruandes on öeldud et arvestades ehitusmaavarade kohalikku kasutust ja transpordi maksumust, pole ehitusmaavarade kaevandamisest loobumine tõsiseltvõetav alternatiiv. Transpordi maksumuse ja materjalide kvaliteedinõuete piirangud välistavad alternatiivsete ehitusmaterjalide kasutamise sedavõrd suures mahus, et sellest kujuneks alternatiiv ehitusmaavarade kaevandamisele.

Kuna ehitusmaavarade mahu piiramine pole ehitusmaavarade 92% Eesti sisese kasutuse tõttu ja tootmise hajutatuse tõttu otstarbekas (üle-eestiline piirang ei takistaks kaevandamise kontsentreerumist näiteks Järvamaale), on erinevused KSH-s esitatud alternatiivide stsenaariumites eeskätt riigi sekkumise tasemes kaevandamisprotsessi. Arvestades eelpooltoodut jätame Teie ettepaneku arvestamata.

Ettepanek 4. KSH aruande järelendus arengukava kooskõlast muude arengukavadega ei ole õige kuna Ehitusmaavarade arengukava ei ole kooskõlas säästva arengu riikliku strateegiaga ega looduskaitse arengukava eelnõuga, kuna ei näe ette lähtumist säästva arengu printsiipidest (vt käesolevate ettepanekute p 1.1) ja sellega plaanitakse luua võimalused kaitsealadelt kaevandamiseks.

Vastus ettepanekule 4. Teie ettepanekut on arvestatud osaliselt. Säästva arengu seadus annab üldraamistiku mida täpsustavad mitmed vastavad seadused (Veeseadus, Looduskaitseseadus, Maapõueseadus jne).

KSH aruande peatükki „Arengukava eesmärkide kooskõla Eesti keskkonnapoliitika eesmärkidega“ on lisatud alljärgnevalt kaldkirjas toodud tekst:

Eesti Säästva arengu seadus (RT I 1995, 31, 384), annab üldraamistiku mida täpsustavad mitmed vastavad seadused (Veeseadus, Looduskaitseseadus, Maapõueseadus jne). Säästva arengu seaduse §6, lg 2 ütleb et “majandustegevuse kavandamisel arvatakse kasutatavast varust välja kaitsealadel asuvad varud”. Nii see on vastavalt kaitseala eeskirjale, mis on kehtestatud Looduskaitseseaduse või ka mõne muu seaduse alusel (näiteks Muinsuskaitseseadus). Kaevandamine või kaevetööd on kaitsealadel kas keelatud või siis lubatud vastava pädeva talituse (kaitseala valitseja loal). Looduskaitseseaduse järgi loodud kaitsealadel on kaitseala kord määratud vastavas kaitse-eeskirjas. Kaitse-eeskiri võib samas mõningates piiranguvööndites lubada kaevetöid ja maa-varade kaevandamist kaitseala valitseja loal.

Arvestada tuleb, et maailm ei ole vaid kahemõõtmeline ning sügavate kaevanduste korral on palju kaitsealasid kaevandatava maavara varu ja töötava kaevanduse kohal. Lähtudes Teie käsitlesest oleks see vastuolus Eesti Säätva arengu seadusega. Eestis on näiteks Atsalama loodusala [liigirikaste niitude lubjavaesel mullal (6270) ja puiskarjamaade (9070) kaitse] ja Mäetaguse loodusala ja maastikukaitseala [lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*), puisniitude (6530*), vanade laialehiste metsade (9020*), oosidel ja moreenikuhjatistel kasvavate okasmetsade (sürjametsade) (9060) kaitse ning karvase maarjalepa kaitse] töötava Estonia kaevanduse kohal.*

Seepärast on meie arvates õigem mitte käsitleda Säätva arengu seaduse §6 lõiget 2 Teie poolt esitatud absoluutkeeluna, vaid tuleb juhinduda kaitseala konkreetsest kaitse-eeskirjast.

Vastavalt Säätva arengu seadusele on looduskeskkonna ja loodusvarade säästliku kasutamise eesmärgiks on tagada inimesi rahuldav elukeskkond ja majanduse arenguks vajalikud ressursid looduskeskkonda oluliselt kahjustamata ning looduslikku mitmekesisust säilitades.

Kaevandamine üldreeglina kahjustab looduskeskkonda, kuid eesmärgiks on hoida kaevandamise mõju looduskeskkonnale talutavana. Natura 2000 aladel ei nõuta range kaitsekorra kehtestamist ega majandustegevuse täielikku keeldu. Ent inimese tegevus Natura 2000 aladel peab olema kooskõlas kaitse eesmärkidega. Seega kui puudub vastuolu kaitse eesmärkidega, siis pole põhimõtteliselt välistatud ka maavarade kaevandamine näiteks Natura aladel kui see ühildub bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja NATURA üldiste eesmärkidega. Veel sel aastal valmida võiv EL juhendmaterjal „Guidance document on non-energy extractive industry and NATURA 2000“ käsitleb probleemistikku maavara kaevandamisel NATURA aladel ja nende läheduses. Soomes on majandusministeeriumi poolt koostatud juhend materjal geoloogilisteks uuringuteks ja kaevandamiseks kaitsealadel (Exploration and Mining in Finland's Protected Areas, the Sami Homeland and the Reindeer Herding Area“).

KSH soovitus: Kaitsealade ja maavarade kaevandamise seoste analüüsimiseks ja ühiste seisukohtade paremaks kujundamiseks seminare kaitsealade eesmärkidega kooskõlas olevate kaevandamisvõimaluste selgitamiseks kaitsealadel.

KSH aruandes on hindamistulemuste kokkuvõttes esitatud ettepanek seminaride korraldamiseks kaitsealade eesmärkidega kooskõlas olevate kaevandamisvõimaluste selgitamiseks kaitsealadel.

NB! Estonia kaevanduse mäeeraldisele jäävad veel loodusväärtustena Kalina karstiaala ja mitmed looduskaitsealused mõisapargid, samuti ei saaks käsitleda Rebala muinsuskaitseala Maardu graniidikaevandust Säätva arengu seaduse põhjal välistava kaitsealane. Seega on meie arusaam lähtuda kaitseala kaitse-eeskirjast ja võimalikud ebakohad tuleks osapoolte vahel ühisarusaamise kujundamiseks meie poolt soovitatud seminaridel läbi rääkida.

Ehitusmaavarade arengukavas on plaanis maavarade kaevandamise- ja kasutamisealased koolitused (seminarid) maakondade ja KOVide ametnikele ning planeeringute koostajatele. KSH soovitusel oli et seminaridel tuleb käsitleda ka maavarade kaevandamist kaitsealadel, et oleks üheselt selge mida ja kus on lubatud ja mis on kus keelatud (looduskaitse eesmäkke toetavate kaevandamisvõimaluste selgitamiseks kaitsealadel).

Ettepanek 5. KSH käigus hinnatud meetmete sisu erineb kohati arengukava meetmete sisust. KSH aruande lk 25-26 viidatakse arengukava meetme 3.2 tegevusele 2, ent viide (KSH aruandes esitatud meetme sõnastus) on vale, kuna arengukavas endas ei ole tegevusel selline sisu nagu KSH aruandes on viidatud – arengukavas ei nähta ette probleemsematel aladel üleriigiliste maardlate kasutuselevõtu ja korrastamise teemaplaneeringute koostamist, vaid meede 3.2.2 näeb ette vaid „koostatud ülevaate tulemuste alusel vajalike meetmete rakendamist”, meede 3.2.3 aga üleriigilise tähtsusega maardla teemaplaneeringu pilootprojekti koostamist.

Vastus ettepanekule 5. Teie ettepanekut on arvestatud. Meetmete sisu viiakse vastavusse kuna kasutatud oli arengukava erinevaid tööversioone. Arvestada tuleb, et arengukava läbib valitsuses ka ministeeriumite kooskõlastusringi ja võib lõpuks erineda KSH ekspertidel kasutada olnust.

KSH peatükis „Olulise negatiivse mõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmeid” on öeldud:

Ehitusmaavaradega varustuskindluse regulaarne arvestus annab maakonnaplaneeringu koostajatel võimaluse kaaluda KSH käigus karjäärade võimalikke alternatiive ja selle tulemusena pakkuda kaevandamiseks sobivaimaid asukohti.

Riigikontrolli aruandes [Ehitusmaavarade kaevandamise riiklik korraldamine, Riigikontrolli aruanne Riigikogule, Tallinn, 14. mai 2009] on öeldud: juhtida maardlaid hõlmavate planeeringute kooskõlastamisel maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste tähelepanu vajadusele karjäärade avamist või laiendamist kajastada. Soovitada planeeringu koostajatel kaaluda KSH käigus karjäärade võimalikke alternatiive ja selle tulemusena leida kaevandamiseks sobivaimad asukohad.

Meie arvates on raske ehitusmaavarade kaevandamisega seonduvat valla üldplaneeringu tasemel lahendada arvestades senilevinud suhteliselt tõrjuvat hoiakut (nn „kaevandatagu mujal, mitte meie vallas”). Seetõttu usume, et maakonnaplaneeringu koostamisel saavad omavalitsused arvestades riigile vajalikku ehitus-maavaradega varustuskindlust kergemini kujundada ühisarvamuse, kus vajalikke ehitusmaavaru kaevandada. Oleme kindlad, et sellist arvamust saab väljendada seejärel üldplaneeringus ja seda arvestatakse kaevandamise suunamisel.

Ehitusmaavarade arengukava piirdub detailsuses maakondade tasemega, mistõttu ka KSH-s pole omavalitsuste kaupa analüüsitud võimalikke vastuolusid kohalike arengukavadega. Usume, et KSH-s esitatud eespoolkirjeldatud printsiibi rakendamine võimaldab parandada omavalitsuste üldplaneeringud ja arengukavu.

Ettepanek 6. KSH aruanne lähtub ekslikust eeldusest, et maavara kaevandamine on avalik huvi. Ekslik arengukavas esitatud väide, nagu teostataks maavarade kaevandamist alati avalikust huvist lähtuvalt (arengukava lk 35).

Vastus ettepanekule 6. Arengukavas pole kusagil öeldud et alati kaevandatakse avalikust lähtudes. Teie viidatud lõigus tsiteeritakse Riigikogu Põhiseaduskomisjonilt Riigikohtule saadetud kirja teksti („Maapõueseaduses on järgitud üksikisiku huvidele üldiste huvide

eelistamise põhimõtet, mida maavarade kaevandamine reeglina on“). Arengukavas on öeldud, et edaspidi varustuskindluse alusel uute kaevandamislubade andmisel tuleb lisaks ressursi ammendumise kiirusele analüüsida, kas kaevandatava varu mahtu on vaja suurendada riigi, maakonna või ettevõtte huvides. Arvestades eelpooltoodut jätame Teie ettepaneku arvestamata.

Ettepanek 7. KSH aruandes tuleks lisaks rikutud maadega seotud mõjudele käsitleda samaväärselt ka teiste mõjude leevendamise võimalusi. KSH aruandes võiks rohkem tähelepanu pöörata asjaolule, et kaevandamisega muudetakse pöördumatult ka põllumaad. Aruande lk 37 märgitakse, et nõukogude perioodil loeti põllumaid omaette oluliseks ressursiks – see peaks ka täna nii olema, mistõttu tuleks aruannet vastava hinnanguga täiendada.

Ebaselge kuidas kaitsealadelt kaevandamise võimalusi käsitletakse KSH-s vaid looduskaitse eesmärgi toetavate kaevandamisvõimaluste selgitamiseks kaitsealadel seminaride abil.

Rohealadele lähenemine seisukohaga, et rohealade planeerimist ei saa vaadelda kui teadaolevate maardlate kaevandamist välistavat tegevust vajab põhjalikumalt selgitust.

Müra probleemi põhjalikumalt käsitleda ja arvestada ka praktikas levinud probleemiga, et kaevandamisel ei piirata müra tekitamise kellaaega (nt käib kaevandamine ka puhkepäevadel või toimub töö ööpäevaringselt, mis ei pruugi olla kooskõlas avaliku korra eeskirjadega).

Vastus ettepanekule 7. Teie ettepanekut on arvestatud. KSH aruannet on täiendatud vastavate lõikudega põllumaade osas ja rohealade selgitusega ning samuti müra osas.

KSH aruannet täiendati Teie poolt viidatud kohas kaldkirjas alljärgnevalt esitatud lõiguga: *Põllumaade alade maavõtu kaudu ehitusmaavarade kaevandamiseks väheneb haritava maa ressurs, kuid võrreldes üldise põllumajanduslikult kasutatava maa vähenemisega Eestis viimase kahekümne aasta jooksul on karjäärade osa selles väga väike. Karjäärade mõjust kordades suurem on olnud põllumajanduslikult kasutatava maa võtmine elamupiirkondade alla.*

Ehitusmaavarade arengukavas on plaanis maavarade kaevandamise- ja kasutamisealased koolitused (seminarid) maakondade ja KOVide ametnikele ning planeeringute koostajatele. KSH soovitusena oli et seminaridel tuleb käsitleda ka maavarade kaevandamist kaitsealadel, et oleks üheselt selge mida ja kus on lubatud ja mis on kus keelatud (looduskaitse eesmärgi toetavate kaevandamisvõimaluste selgitamiseks kaitsealadel). Üheks aspektiks millele võiks siis ka tähelepanu pöörata on maailma kolmemõõtmelisus. Võib osutada liialt lihtsustatuks välistav seisukoht, et kui maapeal on kaitsealune park või hoone, siis on automaatselt välistatud rauamaagi kaevandamine näiteks poole kilomeetri sügavuses maa all. Oleme seisukohal, et need asjad tuleks asjaosalistega läbi arutada ja vajadusel saab seejärel ka olemasolevaid seadusi täpsustada.

KSH aruannet täiendati Teie poolt viidatud kohas kaldkirjas alljärgnevalt esitatud lõiguga: *Rohealade puhul saab vajadusel rakendada ka mitmesuguseid leevendusi ja kompensatsioonimeetmeid.* Juhime Teie tähelepanu ka asjaolule, et rohealad sätestatakse planeeringu alusel ja planeeringuseaduse olemusest lähtudes pole rohealadel ranget

inimtegevuse piirangu funktsiooni. Kose Valla üldplaneeringu osas tegi Keskkonnaminister oma kirjas 30.04.2009 nr 1-1/8479 ettepaneku täpsustada seletuskirja: Maapõueseaduse §62 alusel kirjutada maardlate rohevõrgustikuga kaetud alade kohta, et rohevõrgustik ei piira edaspidi võimalikku kaevandamistegevust.

KSH aruannet täiendati Teie poolt viidatud kohas alljärgnevalt kaldkirjas esitatud lõiguga: *Kaevandamisloas saab sätestada müra tekitavate mehhanismide tööle vajadusel piirangud kellaajaliselt, samuti puhkepäevade osas.*

Ettepanek 8. KSH aruanne lähtub ekslikult eeldusest, et teatud keskkonnanõudeid täidetakse. Võimalik, et põhjuseks, miks KSH aruandes on mõju hindamisel aluseks võetud eeldus (KSH aruande lk 45), et maavarade kaevandamisel tagatakse tegevuskoha mõjusfääri jäävatel kohalikel elanikel keskkonnanormide järgimine, seda läbi KMH protsessi ja seejärel kaevandajale keskkonnalubade nõuete kehtestamise abil. Selline lähenemine ei ole õige ega järjekindel.

Esiteks lähtuvad nii arengukava kui KSH teatud küsimustes eeldusest, et keskkonnanõudeid tegelikult ei täideta – see puudutab rikutud maade korrastamist, samuti nähakse ette järelevalve tõhustamine, kontrollide tihendamine jne. KSH aruandes nähakse mingil määral vajadust tegeleda ka nende keskkonnamõjudega, mille osas muidu eeldatakse normide täitmist - KSH aruande lk 46 märgitakse: „Et elanikkonna tervis olulisel määral sõltub keskkonnakvaliteedist, siis tuleb igati vältida ehitusmaavarade kaevandamisest johtuvaid normide ületamisi (välisõhu reostamist, ülenormatiivset müra elupiirkonnas, veekogu reostumist jms), sellest tulenevat keskkonnakvaliteedi halvenemist ja rakendada kõiki meetmeid ehitusmaavarade kaevandamisega ja transpordiga kaasnevate heitmete, müra ja maavõngete vähendamiseks.”

Teiseks on Riigikontroll oma auditis muuhulgas leidnud, et keskkonnamõju hindamise roll kaevandamise võimalikkuse hindamisel on olnud tühine, ning et kaevandamislubades ei ole enamasti seatud tingimusi, mis hoiaksid ära kaevandamise negatiivsed mõjud. EMÜ arvates tuleb KSH käigus pakkuda välja konkreetsed meetmed ka nende probleemidega tegelemiseks, omalt poolt on EMÜ eelpool meetmete osas mõningaid ettepanekuid esitanud.

Vastus ettepanekule 8. KSH ekspert arvab et Eesti ettevõtted ja üksikisikud täidavad keskkonnanõudeid, tagatud pole seni veel absoluutne nõuete täitmine. Arvestades et ettevõtteid ja üksikisikuid on väga erinevaid, esineb kõigis maades ka keskkonnanõuete rikkumisi. Meile pole teada sellist maad kus neid ei esineks. Seetõttu pole aruandes esitatud (küsimuses allajoonitud) olulise lause tõlgendamine nõuete mittetäitmisena meie arvates objektiivne. Meetmeid ehitusmaavarade kaevandamisega ja transpordiga kaasnevate heitmete, müra ja maavõngete vähendamiseks ohjatakse keskkonnalubadega ja arengukavas on selleks ette nähtud vastav tegevus „Analüüsi koostamine ehitusmaavarade kaevandamisega seonduvate keskkonnalubade nõuete täpsustamise vajadustest“ mille tulemusena viiakse vajalikud muudatused keskkonnalubadesse ja seadusandlusesse.

Nõuete leevendamist pole ette näha. Keskkonnalubade analüüsi põhjal täpsustatakse ka seire ja järelevalve nõudeid. Arvestades eelpooltoodut jätkame Teie ettepaneku arvestamata.

Ettepanek 9. EMÜ leiab, et arengukava koostamiseks ja selle läbiarutamiseks, sh avalikkuse kaasamiseks on vaja rohkem aega, et arutamine saaks toimuda mitmekülgselt ning kavandatavad eesmärgid ja meetmed oleksid paremini läbi mõeldud. Kuna arutelu tulemused võivad mõjutada ka tulevikus geoloogilise uuringu lubade ja kaevandamislubade väljaandmist, teeb EMÜ ettepaneku peatada nii menetluses olevate kui alles menetlusse esitatavate geoloogilise uuringu lubade ja kaevandamislubade menetlemine kuni arengukava heakskiitmiseni.

Vastus ettepanekule 9. Arvestades KSH ja arengukava omavahelist küllalt tihedat ajalist seost (arengukava läheb jaanuaris valitsuses heakskiitmiseks), pole KSH protsessi lõppstaadiumis olles sellist ettepanekut otstarbekas ilmselt ellu viia. Vastavalt Keskkonnaministeeriumi seisukohale tehti täiendav arengukava avalikustamise ja KSH aruande avaliku arutelu koosolek Ida-Virumaal 09.11.12, samuti tutvustati Ehitusmaavarade Arengukava ja KSH tulemusi Jõgeval, Tartus ning Eesti Maaomavalitsuste Liidus. Kõige esimene Ehitusmaavarade Arengukava ja KSH tulemusi tutvustav koosolek oli Jõelähtme vallas 29.10.2009. Samuti pikendati arengukavale ja KSH-le saadetavate küsimuste vastuvõtmisaega kuni 07.12.2009. Arvestades eelpooltoodut jätame Teie ettepaneku arvestamata.

Lugupidamisega Madis Metsur KSH juhtekspert,

Indrek Tamm, KSH ekspertgrupi liige

AS Maves

